

Cumhuriyet Öncesi Dönem Türkiye'ye Psikolojik Testlerin Girişi Üzerine Bir İnceleme

Savaş Karagöz*

*Yrd. Doç.Dr., Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü. Aksaray /
Türkiye

E-Posta: karagozsavas@hotmail.com

Öz

Cumhuriyet öncesi dönemde başlayan eğitimde yenileşme hareketleri eğitimde öğrenci, öğretmen, şekil-yapı, sistem-teşkilat, öğretimde yöntem ve teknikler konularında olduğu gibi eğitimde bireysel özelliklerinde incelenmesini zorunlu hale getirmiş ve bu durum eğitim ortamlarında zekâ ve psikolojik testlerinde incelenmesine ve uygulanmasına imkân sağlamıştır. Zekâ ve psikolojik testler konusunda İbrahim Alaeddin gibi dönemin eğitimcileri zekâ, hafıza, dikkat, ruhiyat, kabiliyet gibi konularda hem kendi görüş ve tecrübelerini aktarmışlar hem de bu alanla ilgili batılı kaynakların tercümesini yapmışlardır. Psikolojik testler konusunda İbrahim Alaeddin *Zekânın Mukayesesi* ve *Anket Rehberi* isimli önemli iki eseri eğitimcilerinin istifadelerine sunmuştur. Bu çalışmada bu iki eserin yanı sıra ayrıca Stephen S. Colin, "Eğitim (Terbiyevi) Testler" konusundaki açıklamalarına da yer verilmiştir. 1914 yılında yapılan bu tercümelerde o döneme kadar Avrupa ve Amerika birleşik devletlerinde uygulanan psikolojik testlerin ne kadar çeşitli olduğu görülmüştür. Testlerden yararlanılmanın temel amacı bireyleri tanıma ve yetenekleri doğrultusunda yönlendirme, ruh sağlığı yerinde olmayan ve özel eğitime gereksinim duyan bireylere ilgileri doğrultusunda eğitim verme ve meslek edindirme, askerlik mesleğinde ilgiler ve yetenekler doğrultusunda en üst verimi alma olarak gösterilmiştir. Bu çalışmada: Yaş Düzeyine Göre Zekâ Testi, Devolve Testi (mesleki Test), Psikolojik testler, Terbiyevi testler, Ordu alfa, ordu beta testleri ve diğer testler üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Zekânın Mukayesesi, Anket Rehberi, Yaş Düzeyine Göre Zekâ Testi, Devolve Testi (Mesleki Test), Psikolojik Testler, Terbiyevi Testler, Ordu Alfa, Anket Rehberi, Ordu Beta Testleri*

A Research on Introduction of Pyschological Tests into Turkey in The Pre-Republican Period

Abstract

Innovations that started in the pre-republican period obligated the research on student, teacher, buildings, system-organization, teaching methods in education as well as partiucalar characteristics of education, and this situation gave oppurtunity to examine the psychological and intelligence tests in education. Pedagogos in that period such as Ibrahim Alaeddin both shared their experiences and thoughts on intelligence, memory, attention, psychology, ability(talent) and translated the western sources on this field. Upon the psychological test, Ibrahim Alaeddin made available his 2 important works called Zekann mukayesesi (comparison of intelligence) and Anket Rehberi (Survey Guidance) to the pedagogos (Teachers). In this study, in addition to these works, Stephen S. Colin's statements on "education test" are included. In this translations that were made in 1914 it is observed how various the psychological tests which were applied in Europe and United States were until that time. The primary goal of using those tests is to know the individuals and to guide them according to their interests, to educate the people who are not mentally healthy and provide jobs to them, to get highest efficency in army according to interests and abilities. In this study, it is emphasized on the intelligence tests according to age levels, Devolve tests (occupational tets), Pyschological tests, Educational tests, Army alpha, beta tests and other tests.

Keywords: *comparison of intelligence, survey guidance, intelligence test according to age levels, Devolve tests (occupational tets), Educational tests, Army alpha, beta tests and other tests.*

Giriş

Cumhuriyet öncesi dönemde başlayan eğitimde yenileşme hareketleri eğitimde öğrenci, öğretmen, şekil-yapı, sistem-teşkilat, öğretimde yöntem ve teknikler konularında olduğu gibi eğitimde bireysel özelliklerinde incelenmesini zorunlu hale getirmiş ve bu durum eğitim ortamlarında zekâ ve psikolojik testlerinde incelenmesine ve uygulanmasına imkân sağlamıştır. Zekâ ve psikolojik testler konusunda İbrahim Alaeddin gibi dönemin eğitimcileri zekâ, hafıza, dikkat, ruhiyat, kabiliyet gibi konularda hem kendi görüş ve tecrübelerini aktarmışlar hem de bu alanla ilgili batılı kaynakların tercümesini yapmışlardır. İbrahim Alaeddin tarafından 1914 yılında çevirisi yapılan eğitimcilerin istifadesine sunulan ve Maarif Nezareti'nin 17 numara ile yayınlanan "*Zekânın Mukayesesi*" isimli eserdir. Bu eserin birinci baskısı eğitimcilerin yoğun talepleri sonucu tükenmiş ve yeni ilavelerle 1915 yılında ikinci baskısı yapılmıştır. Bu eserde genç, yetişkin, veli ve öğretmenlerin zekâ konusundaki yaklaşımları ve zekânın ölçülmesi konusunda yeni geliştirilen testler incelenmiştir.

Çağdaş psikolojik ve eğitsel testlerin kökeni geçmişin antik Çin (MÖ 2200) ve klasik Yunan medeniyetlerine uzanır. Üç önemli gelişme, psikolojik testlerin başlangıcını belirlemiştir (Özgüven, 1994). Çin'de ve daha sonra Yunanistan'da devlet hizmetlerinde çalıştırılacak/orduya alınacak kamu görevlileri ve askerler için kullanılan seçme sınavları. Okul ve üniversitelerde başarı değerlendirmesi için geliştirilmiş ölçme araçları, Avrupa ve ABD'de 19. yüzyılda davranış bilimcilerinin başlattığı ölçme-değerlendirme çalışmalarıdır. Özgüven (1994)'e göre, sistemli olarak psikometri alanında çaba vermiş, test literatüründe isimlerine rastlanan araştırmacılar şunlardır; İngiltere'de Francis Galton (1822-1911), Karl Pearson (1857-1936), Charles Spearman (1863-1945); Almanya'da Emil Kraepelin (1856-1926), Hermann Ebbinghaus (1850-1909); İsviçre'de Hermann Rorschach (1884-1922); Fransa'da Eduard Sequin (1812-1880), Alfred Binet (1857-1911); Amerika Birleşik Devletleri'nde, James Mckeen Cattell (1860-1944), Henry Goddard (1866-1957), R.S.Woodwort (1869-1962), William Stern (1871-1938), Edward Thorndike (1874-1949), Robert Yerkes (1876-1956), Lewis Terman (1877-1956), Edward Strong (1884-

1963), Arthur Otis (1886-1956), Louis Thurstone (1887-1955), R.B.Cattell (1893-), Henry Murray (1893-1988), David Wechsler (1896-1981), J.P.Guilford (1897-1987), ve Stark Hathaway(1903-), Du Bois 1970. Zekanın ölçülmesinde bireylerin; öğrenme gücü, fikirleri organize edebilme davranışı, adapte etme, problemleri anlama ve soyut sembolleri kullanabilme, problem çözme, sahip olunan bilgi seviyesi, akıl yürütme, anlama, karar verme üzerinde yoğunlaşmaktadır Dünyadaki gelişmelere paralel olarak, ülkemizde de "psikolojik testler", içinde bulunduğumuz yüzyılın başlarında daha çok diğer ülkelerde geliştirilen testlerin "tercümesi" hareketi olarak başlamış, testler üzerinde geliştirici bir emek ve çaba gösterilmemiştir.

Zekânın Mukayesesi ve Anket Rehberi adlı kitaplar tercümeleri yapılarak 1914 tarihinde ilk kez Türk eğitimcilerinin istifadelerine sunulmuştur. Böylece Türk eğitim sistemi içinde psikolojik ölçme ve test tarihinin temellerini 1914 yılına yani II. Meşrutiyet Dönemine kadar götürmek mümkün olmuştur. Psikolojik testleri ile ilgili tercümesi yapılan bu kitapların içeriği aşağıda incelenmiştir.

I. Zekânın Mukayesesi (Karşılaştırılması) Zekâ Testleri

Bir eğitimcinin, öncelikle dikkat etmesi gereken özelliğin öğrencisinin zekâ özelliklerini tanıması gerektiğini ifade eden İbrahim Alaeddin gerçekçe olarak eğitim ve öğretimde kullanılacak araç ve gereçlerinin öğrencilerin zekâ yapılarına göre seçilmesinin zorunlu olduğunu belirtmiştir (Alaeddin, 1914, 1920a, s:878).

30-40 yıldan beri batılı ülkelerde öğretimin nasıl gerçekleştiğine dair araştırmalar yapmak için Ruhیات laboratuvarlarının kurulduğu, psikolojik çalışmaların yapılmaya başlandığı ve özellikle psikolojik- zekâ testlerinin geliştirildiği görülmüştür (Alaeddin, 1914, 1920a, s:879).

İbrahim Alâeddin ruhiyat (psikoloji konusu) konusunda 18. asrın iki yazarı Condillac (*Kondiyak*, 1715-1780) ve Şarlbönne ile Fransız psikoloğu Ribot, Lips, Alman Psikolog Ebbinghous, Dürr, Cenevre Darülfünun muallimlerinden Doktor Cla Parede'nin dikkat ve zekâ üzerine yapmış oldukları çalışmaları incelemiştir (Alaeddin, 1917b, s:468). Zekâ ve dikkatin ölçülmesi konusunda ise şu yöntemlerin kullanıldığını belirterek

dikkatin ölçülmesinde mevcut yöntemleri iki kısma ayırmıştır. Birincisi doğrudan doğruya dikkatin sonuç ve mahsulâtını (ürün) tayin etmek usulü (Vasıtalı ölçme), ikincisi dikkatin lamse, basar, semia, hafıza gibi ih-sasat veya melakattan (duyu organları) birinin vasıtasıyla ölçmek usulü-dür (vasıtasız Ölçme, Test dışı teknikler). Dikkati vasıtalı ölçme: Dikkati ölçülmek istenen kişiye veya gruplara bir takım rakam sıralarının toplamı veya farkı veya çarpımını yaptırmak veya belirli bir sayfa üzerindeki yazıda geçen "ı" harflerini "veya "c" harfleri gibi her hangi bir harfin işaret ettirmek suretiyle yapılan tecrübeler birinci kısma dâhil olanlardır (Alaeddin, 1917c, s:538). (Günümüz Burdon dikkat testi örneğinde olduğu gibi).

İngiliz, Alman, Amerikalılar, Fransız, Rus, vb. milletlere mensup birçok türde testler vardır. Paris Sorbon Darülfünun Müdürü Alfred Beyne ile Doktor Simon tarafından çocukların zekâsını ölçmek için bir takım zekâ testleri geliştirilmiştir. A. Beyne' ye göre bu testteki amaç gayri-i tabi çocukları sınıfı mahsusaya (Özel eğitim sınıfı) veya gayri tabiler müessesatına (özel eğitime gereksinim duyan bireylere özgü kurumlar) ayırmak olmuştur.

A. Beyne ile Doktor Simon tarafından çocukların zekâsını ölçmeye yönelik, çeşitli zorlukta bilmeceler, eksik cümleleri tamamlama, resim yorumlama, yarım kalmış hikâyeleri tamamlama, eksik resimleri tamamlama, soyut kelimeleri yorumlama gibi zekâ testleri geliştirilip uygulanmıştır (Alaeddin, 1914, 1920a, s:881).

İbrahim Alaeddin geliştirilen testlerin 3 yaşından 16 yaşına kadar bütün çocuk ve gençler için uygulanabileceğini belirttikten sonra 3-16 yaş arasında kullanılacak testleri yaş dönemlerine göre 11 e ayırarak incelemiştir. Hangi yaş döneminde hangi soruların ve aktivitelerin yapılması gerektiği ise tabloda belirtilmiştir.

II.1. YAŞ DÖNEMLERİNE GÖRE ZEKÂ TESTİ

3 YAŞ DÖNEMİ TESTİ	<ul style="list-style-type: none"> - Burnunu, ağızını, gözünü sormak - İki rakamı tekrar ettirmek (3-7) (4-6) - -İsmi verilen eşyayı resim içinde buldurmak - -Babasının ismini sormak - -Altı ve yedi heceli bir cümleyi tekrar ettirmek
4 YAŞ DÖNEMİ TESTİ	<ul style="list-style-type: none"> - Cinsiyetini sormak - Anahtar, çakı gibi metallerin ismini sormak - Üç rakamı tekrar ettirmek - İki resmi karşılaştırmak
5 YAŞ DÖNEM TESTİ	<ul style="list-style-type: none"> - İki ağırlığı karşılaştırmak - 10 heceli cümleyi tekrar ettirmek - 4 metal parça ismini söyletmek - İki parça mukavva ile oyun yaptırmak
6 YAŞ DÖNEM TESTİ	<ul style="list-style-type: none"> - Sabah ve Akşamı açıklamak - Çatal, masa, iskemlenin neyi çağrıştırdığı sormak - 12-13 metal parçanın ismini söyleme - Resim üzerinde güzellikle ilgili çıkarımda bulunma
7 YAŞ DÖNEM TESTİ	<ul style="list-style-type: none"> - Sağ el ile sol kulağı gösterme - Gösterilen üç farklı resmin tanımını yapma - Gösterilen 9 metalin ismini söyleme - - 4 Renk söyleme
8 YAŞ DÖNEM TESTİ	<ul style="list-style-type: none"> - Kelebek ile sinek, tahta ile cam, kâğıt ile mukavva arasındaki farklılıkların karşılaştırılmasını yapmak - 20 ye kadar geriye sayma - Gösterilen resimdeki eksiklikleri tamamlamak - İçinde bulunulan günün tarihini sormak - Beş sayı tekrar ettirmek
9 YAŞ DÖNEM TESTİ	<ul style="list-style-type: none"> - Kuruş hesabı yaptırma - Ülkede kullanılan paraların (madeni- kâğıt para) tanıma - Ayları saydırma
10 YAŞ DÖNEM TESTİ	<ul style="list-style-type: none"> - Üçer sayma yaptırma - Ezberden resim çizdirme - Anlamsız cümlelerin tenkidini yaptırma (4 adet) - Zor soruları anlama (5 Adet) - Üç kelimededen cümle oluşturma

12 YAŞ DÖNEM TESTİ	<ul style="list-style-type: none">- Üç kelimededen bir cümle oluşturma- Çizgi tamamlama- 3 dakikada 60 kelime söyleme- Merhamet, adalet, iyilik gibi soyut kelimeleri açıklamak, yorumlamak- Kurlsız cümleyi kurallı hale getirme
15 YAŞ DÖNEM TESTİ	<ul style="list-style-type: none">- Yedi rakam tekrar ettirmek.- Üç kafiye buldurmak- 26 heceli cümleyi tekrar ettirmek- Üç resmi açıklamak- Herhangi sosyal bir problemi çözme becerisi gösterme
15 YAŞ ÜSTÜ DÖNEM TESTİ	<ul style="list-style-type: none">- Kâğıt katlama tecrübesi- Tembellik- Çalışkanlık, icat-keşif, Tekâmül- İnkışaf kavramlarını açıklama yorumlama- Kral ve Cumhurbaşkanı arasındaki üç farkı söyletme

Bu testler okul, hastane ve yetimhanelerdeki öğrenci ve çocukların zekâlarını ölçmek için yardımcı olmakla birlikte öğretmenlere öğrenciler hakkında birçok fikir verebilmektedir. İ. Alaeddin yukarıdaki tabloda verilen testi 50'nin üzerinde çocuk ve öğrenciye yarım ve bir saatlik zaman süresince uygulamıştır. Elde etmiş olduğu sonuçlarla ilgili olarak öğretmenlerin öğrencileri hakkındaki düşünceleriyle test sonuçlarının aynı olduğu görülmüştür. İbrahim Alaeddin tarafından 1914 tarihinde uygulanan bu psikolojik testin ülkemizde uygulanan ilk zekâ testi olarak kabul edebiliriz. Çevirisi yapılarak ülkemizde kullanılan bu testin içeriğinde ülkemiz koşul ve şartlarına uymayan kelimelerin varlığı dikkati çekmiş, öğretmenlerin bu kelimelerin yerine bize kelimeler bularak uygulanması önerilmiştir. (Alaeddin, 1914, 1920a, s:884).

II. 2. Devolve Testi (Anket Rehberi)

İbrahim Alaeddin tarafından 1914 tarihinde çevirisi yapılan diğer çalışma ise 132 madde içeren *"Anket Rehberi"* adlı eser olmuştur. Eserin 79. Madde ile 94. Maddesi arası bireylerin zekâ, ilgi ve yeteneklerini doğrudan ölçmeye yönelik olduğundan ve öğretmenlerin bu konuda öğrencilerini daha iyi tanıma ve yönlendirme katkı sağlayacağından bu 15 madde şu şekilde sıralanmıştır (Alaeddin, 1914, 1920a, s:886).

1. Çocuğun okul içindeki başarı durumu. Pekiyi, iyi, orta, zayıf.

2. Eğitim öğretimin bir kısmına diğer kısmından daha mı kabiliyetli (sayısal, sözel, teorik, pratik).
3. Bazı derslere dikkat çekici şekilde gayret gösteriyor mu?
4. Resim, el işleri derslerine mi daha fazla gayret gösteriyor yoksa teorik derslere mi?
5. Okumayı mı seviyor yoksa araştırmayı mı?
6. Kendisini araştırmaya sevk eden düşünce yapısı nedir? Hafızasında araştırmadan hangi konular kalmıştır (Mantık, matematik, hayvanlar, bitkiler, Tabiat, Uzak ülkeler, seyahat, maddi eşya, aletler, makinalar, sosyal olaylar, siyasi-tarihi-hayata ait olan olaylar, güzel sanatlar, şiir- musiki, esrarengiz-gizemli şeyler vb.)
7. Sınıftaki diğer çocuklara göre hangi konulara daha az ve daha çok önem veriyor?
8. Dikkat derecesi nedir? Kendini ilgilendirmeyen konular üzerine de dikkatini verebiliyor mu?
9. Olaylar ve fikirler arasında bağlantıyı kendiliğinden kurabiliyor mu?
10. Bu kavrayışlarında isabet var mı?
11. Süratle karar verme becerisine sahip mi, başkalarının fikirlerine saygılı mı veya başkalarının ona olan itirazını kabullenmede kabiliyetli mi?
12. Zekâsını teorik işlere mi yoksa pratik işlere mi kullanıyor?
13. Yorumlama gücü nasıl ve yorumlama kaabiliyeti var mıdır?
14. Kendi özellikleri hakkında hüküm verme kaabiliyeti var mıdır?
15. Düşünerek hareket ediyor mu? Yaptığı hareketler üzerine düşünüyor mu?

1914 yılı itibariyle ülkemizde psikolojik, zeka, dikkat gibi testlerin yeni yeni tanınmaya başlandığı görülmüştür. Özellikle ilkökul öğretmenlerin bu testleri kullanmaları önemle tavsiye edilmiş ve bu konuda Darüleytam Genel Müdürü Selahaddin Bey'in yetimhanelerde kalan çocuklar üzerinde çalışmalar yaptığı belirtilmiştir (Alaeddin, 1914, 1920a, s:888).

Ülkemizde gerçek anlamda eğitim ve öğretimin gelişmesi için çocukların en iyi şekilde yukarıda incelenen testler vasıtasıyla incelenmeleri aynı zamanda bu incelemeler sonucuna göre yönlendirilmelerinin önemi Cumhuriyet Dönemi öncesinde belirtilmiştir.

III. Terbiyevi Testler (Psikolojik Testler)

Amerika'da on yıl öncesine kadar zekâ testleri ilkel bir halde idi. Binet ve Simon testleri ruhen zayıf çocukların tayin ve tasnifi için kullanılmıştır. Bu memlekette bu sahada ilk adımları *Goddard* atmış, *Kullman* ile *Huey*'de tek tük olsa da neşriyata epey ilave yapmışlardır (Colin, 1923, 1925a, s: 22).

Psikologlar toplantı programlarında zekâ testlerinin münakaşasına, diğer mevzulardan çok daha önem vermişlerdir. Eğitimci ve öğretmenlerin de toplantılarında bu konular en çok dikkat ve çekmiş ve okullarda uygulanan Test programları ile elde edilen sonuçlar eğitim ve idare işlerini düzenleme yolunda kullanılmıştır. Zekâ testlerinin gelişimi ve standardizasyonu başlıca dört sonuç vermiştir. Bunların ikisi fertleri, diğer ikisi zümrelere tatbik edilmiştir. Bunlar şunlardır (Colin, 1923 1925a, s: 24).

1. Binet testleri ile yeni düznlemeler ve ilaveler
2. Fertlere tatbik edilecek performans testleri, çeşitli şekil tahtası testleri, Puzzle testleri, resim testleri vb. Bu cümleye dâhildir.
3. Ordu alfa zümre zekâ testleri, ekseriyet itibariyle lisanî mahiyette olan kâğıt kalem testleri.
4. Ordu beta zümre zekâ testleri, kâğıt kalem, iş testleri ki (küçük çocuklara okuma yazma bilmeyenlerle İngilizce bilmeyen zümrelerin imtihanında kullanılmak içindir).

III.1. Psikolojik Test Şeklinin Gelişimi

Binet ve Simon 1905' te çıkan *Anneepychologique* isimli ansiklopedi de okul çocuklarının zekâlarını tanımak amacıyla tertip ettikleri testler mecmuasını neşr etmişler. Bu testler Paris okullarında ruhen malul çocukları, normal olanlardan ayırmak ve malul olan çocukları kabiliyetlerine en uygun eğitimi vermek amacıyla düzenlenmiştir. Böylece psikoloji ve eğitim-öğretimde ruhi testler subnormal ve malul çocuklara eğitim verme

teşebbüsünden doğduğu görülmüştür (Colin, 1923, 1925a, s: 26). Ruhi test konusunda en fazla çalışma Amerika'da olmakla beraber Binet testlerinin bu memlekette gelişimi gecikti. Goddard ruhen zayıf çocuklara ait bir mektepte ruhiyat mütehasssısı olarak bulunuyordu. Bu testleri ilk defa 1908 de öğrendi. Ve aynı senenin kanuni evvelinde 1905 testleri hakkında bir makale yayınladı. Goddard diyordu ki; "bu yol ile zekânın derecesini tayin etmek imkânsız görünüyor. Bu tarz pek kolay ve pek sadedir". Goddard, *Bine t testlerini 400 ruhen zayıf olan çocuklara, daha sonra ise 2000 normal çocuklara uygulamıştır (Pedagojik Seminerler, cilt 17, numara 3, Eylül 1910).*

Binet'in açtığı çığırda ilerleyen zekâ testleri gelişimlerine devam etmekle beraber ruhiyatçılar, şahısların bazı fiziki ve ruhi kabiliyetlerce birbirinden nasıl farklarla ayrıldıklarını keşif için muhtelif testlerde kullanmışlardır. Bireysel kabiliyetlerin incelenmesi İngiltere'de Galton ile başlamış ve 19. Asrın son on senesinde o sıralarda J. M. Cattel Pensilvanya ve Kolombiya darülfünunlarında ruhi testler tatbik etmiştir (Colin, 1923, 1925a, s: 27).

Diğer bir test ise Squin'in **şekil tahtasıdır** Aşağı derecede zekâlî çocukların zekâlarını ölçmek için "Şekil tahtası" usulünü önemli bulmuştur. Şekil tahtası usulü muhtelif şekilde tahta parçalarını o şekillere göre oyulmuş yuvalarına yerleştirmek işinden ibarettir. Bu testlerin diğer bir çeşidi de çeşitli parçaların birleşerek bir resim meydana getirmesi tarzıdır. Buna **puzzle** denir. Healy'nin testi bu türdendir (Colin, 1923, 1925a, s: 32).

Resim-Puzzle testleri son zamanlarda iş testleri arasında çok tercih edilmektedir. Bu testte resim muhtelif parçalara ayrılmıştır. Bu testte amaç ayrılmış olan parçaların birleştirilerek resmin tamamlanmasıdır. Resim testinin diğer bir çeşidi de bir sıra resimlerinin toplamıdır. İş testlerinden diğeri ise **Dolambaç testleri**dir. Bu teste ilk zamanlarda hayvan zekâsının tespiti için başvuruluyordu. Porteus dolambaç testini ruhen zayıf insanlara tatbik edilmek üzere düzenlemiştir. Dolambaç testinin insanlar için yapılan tarzı kâğıt ve kalem ile yapılan bir iş testi şeklindedir. Bundan başka testleri tatbik edecek kimselerin bu iş için hususi bir maharet sahibi olmaları da iktiza ediyordu. Zümre testleri her ne kadar 1917 den evvelde tatbik edilmekte ise de asıl büyük gelişimini ordu testi denilen testlerin oluşturulması olmuştur (Colin, 1923, 1925a, s: 33). Çeşitli sonuçlardan

sonra orduda okuma bilenlerin zekâlarını ölçmek için tertip olunan ordu alfa testleri ile okuma bilmeyenlere mahsus ordu beta testlerinin gelişimi olmuştur. Ordu testleri büyük oranda zümrelere tatbik edilen kâğıt kalem testlerin ilk örnekleridir. Alfa testlerinin kaynağı az çok ferdi farkların tayin için yapılmış çeşitli ruhi testlere bağlıdır. "Beta" testleri iş testleri ile daha sıkı bir bağlantıya sahiptir (Colin, 1923, 1925a, s: 36).

Ordu testlerinin sonuçları o kadar memnuniyet vermiştir ki 1919 da mekteplerde, kolejlerde, darülfünunlarda alfa testleri tatbik edilmiştir. Bundan evvel 1918 yılı başlarında Brown Darülfünun testleri denilen testler "Darülfünun talebesi ordu talim heyeti" ile Brown'daki bahriye askerleri üzerine uygulanmıştır (Colin, 1923, 1925a, s: 37).

Kullanılan diğer diğer testler ise: Fernald'ın Şekil Tahtası Testi, Performans Testleri, Lisan Bilgisi, Kelime Testleri, Karışık Cümleler Testi, Terman'ın Tamim Testi, Kavrama Testi, Kıraat Testleri, Fiziki Münasebetleri Kavrama Testi, Kapalı Kutular Testi, Akli Ehliyet Testleri, Kâğıt Kesme Testleri, Şekil Tahtası Testi, İstikamet Yön Bulma Testleridir (Colin, 1923, 1925a, s: 38).

III.2. Eğitim ve Öğretimle ilgili testler

Belli bir grup ve takım belli bir amaç için geliştirilen zekâ testi usulü en büyük hızını ordu testlerinden almıştır. Bu gün kullanılmakta olan kâğıt kalem testleri az çok, doğrudan doğruya ordu testleri esasına göre tertip edilmiştir (Colin, 1925b, s:35). Takım testleri, okul bilgisinden ziyade mümkün olduğu kadar bireysel zekâyı yani okulu tahsil değil, ruhu kabiliyeti ölçebilecek bir tarzda olmasına önem verilmiştir. Testler öyle düzenlenmiştir ki, psikolojik olarak en düşük zekaya sahip olanlar az çok bir not kazanabildiği gibi, en yüksek zekâlılar da yüksek notlar kazanmaktadır (Colin, 1925b, s:36).

III.2.1. Ordu Alfa Testleri: 1917 senesi başlarında Amerika ordusuna mensup 80.000 asker üzerinde uygulanmıştır. Ordu alfa testinin birinci bölümü *İstikamet testidir*: Bu test sözlü olarak uygulanır. Ordu alfa da iki numaralı test basit *Hesap Meseleleridir*. Bu testin benzeri Stanford Bi-

net testinde mevcuttur. Bu testler tahsil derecesini ölçmek için ilk mekteplerde daha çok kullanılan zümre zeka testidir. Ordu Alfa da üç numaralı test "*akli selim*" veya "*en münasip sebep*" testidir. En basit çeşidinden ameli bir muhakeme kabiliyetini oldukça yüksek derecede ti tespit edecek kadar güçleştirilmesi de mümkündür. Ordu Alfa da dört numaralı test "*aynı-zıttı testi*" dir. Çifter çifter bir atkım kelimeler yazılır karşılarını aynısı-zıttı kelimeleri konur. Bu testlerin karşılığı Stanford Binet testlerinde yoktur. Ordu Alfa da beş numaralı test "*karışık cümle*" testidir. Karışık verilen kelimelerden doğru yargılar veren cümleler oluşturularak yapılır. Bu testlerin karşılığı Stanford Binet testlerinde 12 yaş seviyesine mahsus olan testler de görülür. Bu zümreden başka bir testte karışık bir cümleye, cümle ile alakası olmayan bir kelimenin ilavesi şeklindedir. 7 ve 12. sınıflara, kolejlerin ilk sınıflarına mahsus ruhi kabiliyet testleri arasında bu tarz *Miller* testleri sayabiliriz. Ordu Alfa da altı numaralı test "*rakam tamamlama*" testidir. Bu test Stanford Binet testi içinde mevcut değildir. Bu testler *Dearborn* tarafından geliştirilmiştir. Matematiksel işlemlerde toplama, çıkarmada verilmeyen rakam yerlerine nokta konularak, noktanın olduğu yere hangi rakamın gelmesi gerektiğinin bulunmasıdır. Ordu Alfa da yedi numaralı test "*Müşabihceler*" veya "*karışık münasebetler*" testidir. İlk iki kelime bir cihetten birbirine benzerdir yani uygundur. Bu iki kelime arasındaki ilişki dikkate alınır sonra hangi üçüncü kelime bu kelimelerle uygundur altı çizilir. Ordu Alfa da sekiz numaralı test "*zihni malumat*" testi. Cümlede boş bırakılan yere verilen kelimelerden en doğrunun yazılması istenerek yapılır (Colin, 1925b, s:35).

Sonuç olarak bu testlerin hiç biri ilk defa olarak ordu alfa'da ortaya çıkmış değildir. Hesap meseleleri ve karışık cümle testleri hemen hemen aynısı Stanford Binet'ten kopya edilmiştir. İstikamet ve talimat testleri, en uygun sebep testi, Stanford Binet testindeki muadillerine çok yakın testlerdir. Karışık münasebetler testi ise ordu alfa testinden yedi yıl evvel düzenlenmiştir Aynı-sı-zıddı testi ise daha eskidir. Yalnız rakam tamamlama testi ordu alfaya mahsus bir yeniliktir (Colin, 1925b, s:35).

Psikolojik test usulünün gelişimine ordu alfa ölçeğinin ettiği hizmet testlerin orijinalitesi itibariyle değildir. Belki büyük zümreler teşkil eden yüzlerce fertlerin zekâlarını aynı zamanda surat, sıhhat ve birde bunları

tatbik için testler hakkında esaslı bilgi sahibi uzman olmaya gerek kalmaksızın sadece zeki ve dikkatli her insanın kolaylıkla tatbik edebilmesi dolayısıyla olduğu belirtilmiştir (Colin, 1341-1925, s. 38).

III.2.2. Ordu Alfa Testleri Ordu Beta Testleri

Ordu alfa testi okuma yazma bilmeyen askerlere uygulanmıştır. Çünkü bu efradın hemen % 30 u gazete okuyamıyor ve evlerine mektup yazamıyorlardı. Bu gibiler için bir de ecnebi anadan babadan doğdukları düşünülünce İngilizce konuşamayanlar için ayrı bir test serisi bulmak zorunlu hale gelmiştir. İşte bu amaçla tertip olunan testler “ordu beta” testleri olarak adlandırılmıştır. Bu testte ordu alfada olduğu gibi sekiz testten oluşmuştur. Sonradan yapılan düzenleme neticesinde yedi test olarak tespit edilmiştir. Beta testleri (Colin, 1925b, s:44).

1. Dolambaç Testi.
2. Mikab (ölçü) tahlili testi, Tasvir testleri (Dearborn), Kâğıt katlama test (Whipple)'leri bu gruba girmektedir.
3. O-X silsilesi testi.
4. Rakam işaretleri testi
5. Adedi kontrol testi: ikişer ikişer 50 rakamdan terkip eden bir seri adedi tecrübe edilecek şahıslara gösterilir. Alfa testindeki aynı ve zıttı testinin benzeridir.
6. Resim tamamlama testi
7. Hendese inşaatı testi: Bu test şekil tahtası testini kâğıt ve kalemle yapılabilecek sureti irca edilmiş şeklidir. Test on ayrı mevzudan terkip eder.

Yeni Grup-Takım Testleri

Bugünkü takım -grup testlerinin en mühim unsurlarının çoğu Stanford Binet'te ve ordu zümre testlerinde mevcuttur. Bunlardan bazıları hiç değiştirilmeden alınmış bir takımları da tadil olunmuştur. Bazıları evvelki testlerden farklı olduklarından bunlar hakkında izahat vermek icab eder. Bunlardan en mühimi “Cümle tamamlama testidir”. Bu 1905 de Almanya'da bir Slav şehrindeki mekteplerde çocukların yorgunluklarını tetkik etmek maksadıyla tertip olunmuştur. Daha sonra bu test Trabue

tarafından bir lisan testi olmak üzere uyarlandırılmıştır. Daha sonra bu test Kelley tarafından yeniden uyarlandırılmıştır. Şekil ve zihniyet kabiliyetinin tespiti için bugüne kadarki testler içinde en iyisidir (Colin, 1925b, s:48).

Sonuç

Cumhuriyet öncesi dönemde Psikolojik testlerin eğitim öğretim ortamında uygulanmasının gereğine inanılmış ve o dönem için Türk eğitimcileri psikolojik testlerle ilgili tercüme faaliyetlerine girişmişlerdir.

Özellikle psikolojik testlerin çıkış noktasına bakıldığında özel eğitime gereksinim duyan bireylerin okuma, yazma, iş ve meslek sahibi olmaları topluma uyumlarının sağlanmasının etkili olduğu görülmüştür.

Psikolojik Danışma ve Rehberlik açısından bakıldığında, ülkemizde bu alanın gelişmesi her ne kadar 1950 li yıllara dayandırılrsa da, gerek ruhiyat (psikoloji), gerek tercüme testlerle birlikte 1914 yılına kadar gitmektedir.

1914 yılından sonra eğitimcilerimiz tarafından tercüme edilen psikolojik testlere olan ilgi alaka daha sonraki yıllarda kaybolduğundan, özellikle mesleki alanda yöneltme ve yönlendirme konusunda geç kalmamıza sebep olduğu söylenebilir.

Kaynaklar

Colin S, Stephen (1923). "Terbiyevi Testler 1", Maarif Vekâleti Mecmuası, Sayı 1, 1 Mart 1341-1925, s.21-40 Stephen S. Colin, "Terbiyevi Testler, Amerika Terbiye Bürosu neşriyatından numara:57 Yıl:1923.

Colin S, Stephen (1923). "Terbiyevi Testler 2", Maarif Vekâleti Mecmuası, Sayı 2, 1 Mayıs 1341-1925, s.35-52. "Terbiyevi Testler, Amerika Terbiye Bürosu neşriyatından numara:57 Yıl:1923.

İbrahim Alâeddin (1914). "Çocukluk Tetkikatı- Mekteplerde Zekâ Muayenesi", Tedrisat Mecmuası, Cilt 12 Sayı 58, Kanunu Evvel, Kanunu Sani 1920-1921, s.878-890.

İbrahim Alâeddin (1917). "Dikkat 1", Tedrisat Mecmuası, Yıl 8, Sayı 40, 7 Temmuz 1333 (1917), s.467-475.

İbrahim Alâeddin (1917). "Dikkat 2", Tedrisat Mecmuası, Yıl 8, Sayı 41, 1 Ağustos 1333, s.533-542.

Özgüven İ. E. (1994). Psikolojik testler, Ankara: Yeni Doğu Matbaası.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Karagöz, S. (2016). Cumhuriyet öncesi dönem Türkiye'ye psikolojik testlerin girişi üzerine bir inceleme. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 6(10), 271-285.